

Acusats i condemnats de la Selva i altres comarques durant la Guerra del Francès segons la *Gazette de Gironne* (1812). Aportació a l'antroponímia catalana

ANNA-MARIA CORREDOR PLAJA

Universitat de Girona

Quaderns de la Selva, 23 (2011), 99-105

Resum: Aquesta comunicació pretén donar a conèixer els noms, i en alguns cas els sobrenoms, dels individus que trobem relacionats a la *Gazette de Girona*¹ del 1812 i que figuren com a acusats o com a condemnats per la comissió militar permanent. En trobem de poblacions molt diverses (Tossa, Blanes, Tordera, Calella, Malgrat, Anglès, Girona, Santa Cristina, la Bisbal, Pals...) i juntament amb el seu nom apareixen altres informacions: lloc d'origen i/o de residència (alguns són occitans), edat, ofici, tipus de delictes, grau de perillositat... Quant al mètode de treball, es basa en el buidatge d'aquesta publicació de l'any 1812 i en l'anàlisi i comentari de les dades trobades posant especial atenció en l'antroponímia.

Paraules clau: Girona, Guerra del Francès, Occitània, genealogia, antroponímia.

Abstract: *This communication aims to present the names, and in some cases nicknames, of individuals cited in the Gazette de Girona (1812) as defendants or convicted by permanent military committee. These individuals come from many different villages (Tossa, Blanes Tordera, Calella, Malgrat, Anglès, Girona, Santa Cristina, La Bisbal, Pals ...) and along with their name the publication provides other information: place of origin and/or residence (there are some occitans), age, profession, type of crime, degree of danger... The method used is based on the emptying of the above publication and in the analysis and commentary on the data found, with particular emphasis on the anthroponymy.*

Keywords: *onomastics, Girona, Peninsular War, Occitania, genealogy, anthroponymy.*

¹ Remetem a la comunicació presentada per la mateixa autora al XXX Col·loqui de la Societat d'Onomàstica, celebrat a Les Borges Blanques el 2009 («Toponímia rural de les comarques gironines a la *Gazette de Gironne* (1812)», *Butlletí Interior. Societat d'Onomàstica*, 119 (2010), p. 221-231) pel que fa a les característiques d'aquesta publicació.

Centre
d'Estudis
Selvatans

1. Els delictes imputats i les penes

Els veredictes de la comissió militar permanent es publicaven regularment a les pàgines d'aquest bisetmanari bilingüe francès/espanyol (recordem que només el primer número es va publicar en francès i català). Concretament, n'hem trobat en 14 dels 104 números que es conserven.¹

Es tractava, doncs, d'individus que havien estat detinguts, acusats d'haver comès delictes i que finalment eren condemnats, o en algun cas excepcional, posats en llibertat per la comissió militar. La condemna més greu era la pena de mort, i després hi havia la presó (al nostre país o a França) i el desterrament. Pel que fa als delictes, el més freqüent era el robatori (de productes i eines del camp, d'animals, etc.), que de vegades apareixia combinat amb d'altres: tinença d'armes, espionatge, vagabunderia, bandidatge, reclutament d'individus;² es troben també dues condemnes per assassinat, en un cas d'un dragó francès i en l'altre, de l'exbatlle Salomó, de la Bisbal d'Empordà; en trobem una altra per violació de fidelitat al Govern francès, i finalment, una acusació col·lectiva, a 22 individus (entre els quals tres dones), per haver participat en un intent d'enverinament de l'exèrcit francès, per haver volgut minar muralles i magatzems de pólvora i per haver estat espies i subministrat uniformes a l'enemic.

Esmentem també el cas d'una condemna contra els pobles de Biure, Darnius, Agullana, Boadella, Capmany, Cantallops i la Jonquera, que consistí a pagar una contribució extraordinària de 4.000 duros per haver encobert una colla de bandits. Igualment, Arenys de Mar va patir un fort càstig per haver-se aliat amb els anglesos.³

2. Noms i cognoms dels individus

La major part dels 56 individus són anomenats amb el seu nom i un sol cognom. Només en tres casos hi ha dos cognoms. Un cas és el d'una vídua que manté el cognom del marit (*Paula Riccart, veuve Bieyne/Paula Bieynes y Riccart, viuda*)⁴. Els altres dos casos són Coret y Sala, i Martinell Lila. En tres casos més, el nom i el cognom únic es complementen amb un sobrenom: *Nicolas Coll, dit Calvaillet/ vulgo Cavaillet, Salvi Vignolas dit Bagnet/Salvio Viñolas de motivo Bagnet*, i *Joseph Marquillas, dit le Borne/llamado el Tuerto*, en aquesta ocasió el sobrenom porta un afegitó per explicar que l'individu anomenat així, efectivament és guenyo.

1 Es tracta dels números següents: 51 (25/06/1812), 52 (28/06/1812), 56 (12/07/1812), 57 (16/07/1812), 60 (26/07/1812), 62 (02/08/1812), 63 (06/08/1812), 73 (10/09/1812), 83 (15/10/1812), 89 (05/11/1812), 90 (08/11/1812), 97 (03/12/1812), 102 (20/12/1812), 103 (24/12/1812).

2 Es tracta del delictes anomenat *embauchage*, que en el text espanyol s'ha traduït per *enganchamiento*.

3 Aquestes informacions es troben en el núm. 85 (22/10/1812).

4 La majoria de les vegades les referències són dobles: a l'esquerra escrivim el text que correspon a l'original francès, i a la dreta el de l'espanyol, sempre que hi ha diferències provocades pel canvi de llengua.

Finalment, *Sistaret, dit Pontons/llamado Pontons*, és l'únic cas en què el suposat cognom no va precedir d'un nom.

Ordenats alfabèticament, trobem la llista de cognoms següents, la grafia dels quals varia segons si es troben en el text francès o en l'espanyol:

Altimira, Antoni, Arnau, Astol, Baiges, Barret, Benazech, Bosc/Bosch, Brunel, Brusosa, Canavas, Carrera, Casanovas, Catafau, Coll, Coret (y Sala), Coudina, Estève/Esteve, Estrada, Fillioux/Fellioux, Gibert, Giolle, Guilhein, Jalabert/Jelabert, Lacort/La Cort, Lléonart/Lleonart, Llobet, Llord/Llord, Lloveras, Marquillas, Martinell (Lila de segon cognom), Marty/Martí, Mathas/Matas, Mieras, Moronil, Muns, Olibères/Oliberas (o Oliveras), Olivier, Pagés, Palau, Pascal/Pasqual, Perés/Pérez, Prim, Pujals/Pujadas, Ramiona, Ricart, Riccart, veuve Bieyne/Bieynes y Riccart, Roca, Rudes/Rodés, Sistaret, Soliva, Vignolas/Viñolas, Villegas, Vingut.

De la mateixa manera que alguns cognoms presenten formes diferents segons si es troben en el text francès o en l'espanyol, els prenom també pateixen modificacions.

Així, trobem amb doble forma:

André/Andrés, Antoine/Antonio, Bernard/Bernardo, Bonnaventure/Buenaventura, Emanuela/Manuela, Esteve (o Estève)/Estevan, François/Francisco, Ignace/Ignacia, Isidore/Isidro, Jacques/Jayme (o Santiago), Jean/Juan, Joseph/José (o Josef), Julien/Julian, Manció/Melchor, Marc/Marcos, Martin (o Marti)/Martin, Michel/Miguel, Narcissa/Narcisa, Paul/Pablo, Pierre/Pedro (Pedro Mauricio en un cas), Raymond/Ramon, Salvi/Salvio.

Amb forma única hi ha els següents:

Bernardina, Domingo, Gaspart, Mariano, Nicolas, Paula.

Només en dos casos es precisa que els individus són originaris d'Occitània, es tracta de Benazech, natural de Tolosa, i de Gibert, natural de Montpeller, però és evident que els cognoms anotats demostren que n'hi havia uns quants més (Catafau, Giolle, Fellioux, Coudina, Astol, Guilhein, Lacort, Ricart, Llord, etc.). Cal destacar també que, tant Ramiona com Altimira, són cognoms aplicats a dones, cosa que fa pensar que es pugui tractar de feminitzacions de cognoms masculins.

3. Altres informacions

Juntament amb el nom de la persona, una de les informacions que es poden trobar és la del lloc de residència. Dels 56 individus jutjats, 46 són habitants de les poblacions següents: Anglès (1), Barcelona (13), Barceloneta (1), Blanes (1), Calella (1), Galliners (2), Girona (3), Granollers (1), Malgrat (2), Mataró (1), Pals (5), Pineda (1), Sant Pere de Rius (1),⁵ Roses (1), Santa Cristina (2), Tiana (1), Tordera (3), Tossa (4), Verges (1), Vilobí (1). En vuit casos no figura el lloc

5 Entenem que deu ser el paratge on actualment hi ha l'antiga rectoria de Sant Pere de Riu, al llogarret d'Hortsavinyà, dins del terme municipal de Tordera.

de residència, en quatre es distingeix entre el lloc d'origen i el de residència, i només en dos es fa constar només el lloc d'origen.

Una altra informació que se sol facilitar és la referència a l'ofici de l'acusat. Trobem oficis molt diversos: apotecari, capellà, carnisser, carreter, comissionista, criat, duaner (empleat/recaptador), flequer, hortolà, mariner, mitger, negociant, notari, pagès, paleta, pintor, propietari, prostituta, responsable d'alimentació. Trobem també l'ofici d'*embaucheur/enganchador*, que era el qui reclutava soldats, i el d'exdirector de dominis, possiblement mena de capitost d'una determinada zona. En cinc ocasions no es precisa l'ofici.

En alguns casos, es facilita també l'edat dels acusats. És una informació que trobem afegida en només 20 dels 56 individus. D'aquests 20, 12 tenen entre 18 i 25 anys, i la resta arriba fins als 42 anys.

Finalment, trobem esmentada en el núm. 52 (28/06/1812) una banda armada anomenada *Pepe, fameux voleur/Pepe, famoso ladrón* a la qual pertanyien 5 dels acusats (condemnats a la pena de mort), que actuaven a la zona de Tossa, on sembla que van cometre un important robatori la nit del 25 al 26 d'abril del 1812, si bé van ser detinguts tot seguit pels mateixos veïns.

4. Conclusions

No hi ha dubte que la *Gazette de Gironne* és un testimoni important del que va ser el dia a dia de la societat gironina durant l'ocupació napoleònica i pot ser analitzat des de diferents vessants. Des del punt de vista de l'antroponímia, aquesta petita incursió en les seves pàgines ens ha permès conèixer, d'una banda, alguns dels cognoms que el 1812 eren presents a les nostres comarques (especialment a la Selva, el Maresme i el Barcelonès). D'altra banda, aquest document permet constatar no tan sols la facilitat amb què es tradueixen els noms, sinó també de quina manera s'alteren les grafies dels cognoms en funció de la llengua emprada en el document: Lacort/La Cort, Pujals/Pujadas, Llord/Llord, Jalabert/Jelabert, Perés/Pérez, serveixen d'exemples.

Bibliografia

- ALBAIGÈS, J. M. *El gran libro de los apellidos*. Barcelona: Círculo de Lectores, 1999, 508 p.
- CORREDOR PLAJA, A.-M. «Les noms des immigrés français qui habitaient sur la côte de Girona en 1637». Dins: *La lingüística francesa en el nuevo milenio* (eds. M. C. FIGUEROLA et alii). Lleida: Milenio, 2002, p. 177-186.
- CORREDOR PLAJA, A.-M. «Els cognoms dels francesos residents a la costa del Baix Empordà el 1637: aportació a l'antroponímia catalana». Dins: *Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes* (eds. E. CASANOVA i V. M. ROSSELLÓ). València: Universitat de València, 2002, p. 61-69.
- COSTA, G. J. *Répertoire-atlas diachronique des noms de famille des Pyrénées-Orientales au XXe siècle (RAPPO2)*. Perpignan: Presses Universitaires de Perpignan, 2000, 525 p.

- DAUZAT, A. *Dictionnaire étymologique des noms de famille et des prénoms de France*. París: Larousse, 1989, 624 p.
- GIBELIN, G. *Que signifie votre nom?* Spéracèdes: TAC Motifs, 2000, 216 p.
- PEYTAVÍ DEIXONA, J. «Antroponímia i immigració a la Catalunya-Nord moderna: l'exemple de l'Alt Vallespir». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, 69 (1997), p. 207-225.
- TOSTI, J. *Dictionnaire des noms de famille*. (2007): <<http://jeantosti.com/indexnoms.htm>> [Data de consulta: 28/07/2010].

Annex⁶

Relació de tots els acusats, ordenats per ordre alfabètic. S'indica entre parèntesis la població de residència i, en algun cas, el lloc de procedència.

Emanuella Altimira/Manuela Altimira (originària de Barcelona)

Antoine Antoni/Antonio Antoni (Anglès)

Jacques Arnau/Santiago Arnau (Tossa)

André Astol/Andrés Astol (Sant Pere de Rius)

Joseph Baiges/José Baiges (Barceloneta)

François Barret/Francisco Barret (Barcelona)

Julien Benazech/Julian Benazech (Tossa, originari de Toluges)

Jacques Bosc/Jayme Bosch (Mataró)

Bernard Brunel/Bernardo Brunel (originari de Montpeller)

Jean Brussosa/Juan Brussosa (no es precisa)

Paul Canavas/Pablo Canavas (Pals)

Joseph Casanovas/José Casanovas (no es precisa)

Manció Catafau/Melchor Catafau (no es precisa)

Nicolas Coll, dit Calvaillet/Nicolas Coll, vulgo Cavaillet (Malgrat)

Pedro Coret y Sala (no es precisa)

Martin Coudina/ Martin Coudina (Malgrat)

Domingo Estève/Domingo Esteve (Barcelona)

Joseph Estrada/José Estrada (Barcelona)

Marc Fillioux/Marcos Fellioux (no es precisa)

François Gibert/Francisco Gibert (originari de Montpeller)

6 Per raons d'espai, transcrivim únicament els noms i els cognoms dels individus i les poblacions implicades. La transcripció ha estat feta respectant la grafia dels documents originals.

Martin Giolle (Tordera) ⁷
 Michel Guilhein/Miguel Guilhein (Verges)
 Pierre Jalabert/Pedro Mauricio Jelabert (Girona)
 Jean Lacort/Juan La Cort (Tordera)
 Pierre Lacort/Pedro La Cort (Tordera)
 Gaspart Lléonart/Gaspart Lleonart (Barcelona)
 Mariano Llobet (Barcelona)
 Pierre Llord/Pedro Llord (Santa Cristina d'Aro)
 Paul Lloveras/Pablo Lloveras (Tossa)
 Joseph Marquillas dit le Borgne/José Marquillas, llamado el Tuerto (Calella, originari de la Bisbal)
 Jean Martinell Lila/Juan Martinell Lila (no es precisa)
 Joseph Marty/José Martí (Barcelona)
 Marti Mathas/Martin Matas (Tiana)
 Bonnaventure Mieras/ Buenaventura Mieras (Pals)
 Salvi Mieras/Salvio Mieras (Pals)
 Jean Moronil/Juan Moronil (Pineda)
 André Muns/Andrés Muns (no es precisa)
 Jacques Olibéres/Santiago Oliberas (Galliners) ⁸
 Jean Olibéres/Juan Oliveras (Galliners)
 Antoine Olivier/Antonio Olivier (Barcelona)
 Esteve Pagés/Estevan Pagés (Granollers)
 Jean Palau/Juan Palau (Pals)
 Estève Pascal/Estevan Pasqual (Barcelona)
 Paul Perés/Pablo Pérez (Blanes, originari de Mataró)
 Michel Prim/Miguel Prim (no es precisa)
 Michel Pujals/Miguel Pujadas (Pals)
 Ignace Ramiona/Ignacia Ramiona (Girona)
 Bernardina Ricart/Bernardina Ricart (Barcelona)
 Paula Riccart, veuve Bieyne/Paula Bieynes y Riccart, viuda (Barcelona)

7 Es precisa que l'individu fou arrestat a casa dels germans Lacort.

8 En aquest cas, es precisa el nom de la casa on l'individu viu: «maison dite Mercader/casa de Mercader».

Narcissa Roca/Narcisa Roca (Girona)

Joseph Rudes/José Rodés (Barcelona)

Sistaret, dit Pontons/Sistaret, llamado Pontons (Barcelona)

Paul Soliva/Pablo Soliva (Vilobí, originari de Tordera)

François Villegas/Francisco Villegas (Barcelona)

Salvi Vignolas dit Bagnet/Salvio Viñolas de motivo Bagnet (Santa Cristina)

Raymond Vingut/Ramon Vingut (Roses)